

ZA KUBŁARKI
A KUBŁARJOW

Lutki

2 2014

Zaběra z knihu »Kak je myška Pip-pip pfluwać nawuknyta«

(awtorka knihi: Jěwa-Marja Čornakec)

Zaměry

spěchowanje rěče

- spontanje so wuprajic
- na druhe wuprajenja reagować
- słowoskład rozšěrıc
- fonologiske wědomje sensibilizować

spěchowanje čítanja

- wjeselo na knihach wuwiwać
- wćipnosć na stawiznički a bajki budźic

spěchowanje kmanosće so koncentrować

- změrom być
- změrom na stólcu abo zawku sedźec
- so na słowa a ilustracije koncentrować

spěchowanje zaznawanja

- wobrazy sej dokładnje wobhladać
- wědomje na stawiznu słuchać
- fantaziju wuwabić

spěchowanje kmanosće za rozrisanje problemow

- strach myški před wodu
- přewinjenje stracha
- pomoc přećelej

spěchowanje socialnych kompetencow

- so do stawizny zamyslic
- z figurami sobu čuć
- druhim připošluchać
- nic mylic

Pokiwy za předčítanje abo zhromadne wobhladanje knihi

Wotwisnje wot staroby džěci znajemy wšelake metody za zaběru z džěcacymi knihami.

1. Wobrazy wobhladać a předčitać

Kubłarka abo druha wosoba předčita tekst knihi. Džěci zeznaja rozdžělnje rěčne formulacije a tute poněcim rozumja. Niwow pisomneje rěče je zwjetša wyši hač niwow rěčaneje rěče. Słowoskład je wobšěrniši a sadotwar bóle wariěruje.

2. Wobrazy wobhladač a powědač

Kubłarka abo druha wosoba powěda tekst ze swojimi słowami. Tak je móžno, so džěcom intenziwnišo wěnowač a rěčny niwow přiměrič. To je wosebje wažne, hdyž njemóža džěci hišće cyłemu wobjimej abo wobsahej teksta slědowač.

3. Wobrazy wobhladač a so rozmołwječ

Džěci a dorosćenj rozmołwjeja so wo knize. Tu někotre wubrane přikłady:

Rozmołwa móže so tež wot wobsaha knihi wotchileč, hdyž dže na přikład wo swójske dožiwjenja:

str. 14: Što čini žabka Šlapka? Čehodla wroblík Frido płaka? Što sej wón myslí? Sy so tež hižo raz zranil/-a? Kak je so to stało? Što sće potom činili? ...

Pytajće za detailemi na wobrazach a pomjenujće je:

str. 10/11: Kotre zwěrjata widžiš, kiž móža lětač? Kotre zwěrjata widžiš, kiž su we wodže žiwe? ...

Dajće džěci hódač a pytač:

str. 10/11: Hdže je rak? Kotre bože stónčko ma šěsć dypkow? ...

Pomjenujće předmjety, wosoby, zwěrjata abo rostliny a jich barbu:

str. 4: gingawa, rohodž, wódna lilija, lisćowc, jehlinowc ...

Pytajće adjektiwy:

str. 3: kałaty jěžik, spěšna (mała, přecelna, luba ...) myška, rjana (dypkowana, lubozna ...) mjetelčka, zeleny (wysoki, stary, rozhažkowany ...) štom ...

Podača stronow počahuja so na brošuru, kiž je 2007 w LND wušta (ISBN 978-3-7420-2083-3).

Namjety za pohubšacu zaběru z knihu

→ tema přecelstwo

Što su moji přeceljo?
Čehodla trjebam přecelow?
Što so mi na nich lubi?

→ tema strach

Čehodla so myška boji?
Před čim abo kim mam ja strach?
Čehodla mam strach?
Što potom činju?
Što/što móže mi pomhač?

→ tema druhim pomhač

Čehodla je myška wroblíkej pomhała?
Kak je myška wroblíkej pomhała?
Kak je žabka wroblíkej pomhała?
Sy ty hižo někomu pomhał/-a?
Što je so stało?

→ kino z ilustracijemi džěčaceje knihi

Hdyž so kniha před wjetšej pěstowarskej skupinu čita, dyrbjeli na to džiwač, zo su ilustracije po móžnosći prawje wulke a zo džěci je tež z wotstawkom spóznaja. K tomu hodži so jara derje tak mjenowane kino z ilustracijemi. Jako přihoť dyrbja so ilustracije do kompjutera zascannowač a do power-pointoweje prezentacije zadžělač. Z pomocu beamera je móžno, wobrazy na scěnu projicěrowač. Naložba so wudani.

→ stawizna ze zwukami

Džěci so rady předrasćuja abo rólowe hry hraja. Tež zhudźbnjenje stawizny je za nje dobra składnosć so wuspytać, swoju kedźbnosć a reakciju wukmanjeć kaž tež swojej fantaziji hrać dać.

Příklad za zhudźbnjenje:

Myška Pip-pip bydlí mjez korjenjemi štoma na zelenej łuce. Rjaneho dnja pohlada ze swojeho bydlenja. Wona widźi, zo je stónčko hižo dawno zeschadźało. Najrjeńše kwětki kčěja na lěsnej łuce. (*zwónčki*) Myška je hišće tróšku mučna. Tohodla wótře zywa a so najprjedy tak porjadnje přechaŕuje. (*džěci wótře zywaja a so přechaŕuja*) »Juhu!«, so myška wjeseli »tak móžu ze swojimi přečelemi zaso kopańcu hrać.« Myška wulěze z bydlenja a drypota spěšnje na łuku. (*zwukowej drjewje*) Hdže je wroblík Frido? Hdže je jěžik Kaťačik? Hdže je žabka Šlapka? Hdže su šwjerče? Wona jich wótře woła: »Wrobliko Frido! Jěžiko Kaťačiko! Žabka Šlapka! Šwjerče!« (*džěci tež wótře wołaja*) Nichtó njewotmołwi. Je cyle ćicho. Jenož pčoťki a čmjeły zynča. (*džěci zynča*) Rjana žoľta mjetelčka lěta po łuce wot jedneje kwětki k druhej. (*triangl*) Myška spěšnje za mjetelčku skaka. (*zwukowej drjewje*) Jako wotpočina mjetelčka runje na rjenje wonjaty m kćenju mlóča, so myška cyle pomaťu a mjelčo bliži. (*zwukowej drjewje*) Mjelčo so myška praša: »Halo, mjetelčka, weš ty, hdže moji přečeljo su?« Mjetelčka jej wotmołwi: (*triangl*) »Sym jich prjedy při lěsnym haće widźała. Tam, hdžež ma žabka Šlapka swoju maťu kupu wosrjedź hata.« Spěšnje chwata myška Pip-pip k lěsnemu hatej. (*zwukowej drjewje*) Skónčnje je wroblika Frida, jěžika Kaťačika, žabku Šlapku a šwjerče namakaťa. Hać do wječora hraja hromadže kopańcu. To je wulka hara a wulke wjeselo. (*ramikowy bubončk a rynka ze zwónčkami*) »To pak napína«, stona myška. Hižo so čmička a Pip-pip je cyle wučerpana. Pomaťu čampa zaso wróco do swojeho bydlenja. (*zwukowej drjewje*) Tam hišće raz wótře zywa a so porjadnje přechaŕuje. (*džěci wótře zywaja a so přechaŕuja*) Potom zalěze do swojeho borleška a hnydom wusnje. (*džěci smorča*)

Příklady za dalše zwuki:

- dešč:** někotre suche hrochowu kulki w gročanej křidže tam a sem kuleć; magnetowe paski ze starych kasetow zatoľkać a mjez rukomaj rybować celofanowu papjeru z rukomaj zatoľkać a runočasnje maťe drjewjane kiješki rozťamać
- woheń:** někotre maťe kulki do powětroweho balonka tyknyć, balonk naduć a potom sylnje třasć
- hrimanje:** do mikrofonta duć
- wěťrik:** z drjewjanej łžicu abo z rukomaj w z wodu napjelnjenej škli abo w bowčku kupanje abo pľuwanje napodobnjeć
- woda:** z krjepjawku pomaťu wodu do z wodu napjelnjeneje šklě běžeć dać
- rěčka:** nowiny najprjedy zatoľkać, potom z rukomaj hromadže stľóćić a rozčahnyć (kročeľe ludźi); běrnjacu muku do pľatoweho měška napjelnić, měšk tľóćić (kročeľe w sněhu)

→ zmylki namakać

Z tutej zaběru zwučuja džěči wosebje kedžbliwje słuhać, zwuki abo słowa wusłyšeć, rozeznawać a po zmysle wopačne zwuki abo słowa poprawjeć. Kubłarka powěda stawiznu z wobsahowymi abo rěčnymi zmylkami a džěči dyrbyja so hnydom přizjewić, hdyž su zmylk namakali.

příklad za stawiznu z rěčnymi zmylkami:

»Myška Pip-pip ma přećela. Wón rěka wroblík *Blido* (Frido). Z nim a z druhimi zwěrjatami hraje myška najradšo kopańcu na zelenej *muce* (łuce). Potom honja wšitcy za bulom: myška Pip-pip, wroblík Frido, jěžik Katakčik, šwjerče a samo *babka* (žabka) Šlapka. Žabki maja rady *brodu* (wodu), dokelž je zymna a mokra. Tohodla bydli Šlapka wosrjedž lěsneho *šata* (hata). Tam je mała zelena *lupa* (kupa) z kwětkami a wysokimi *lawami* (trawami). Tam so jej najlěpje lubi. Na kupje je samo *dom* (štom), na kotrymž rostu rjane módre a słódke *wowki* (slowki).«

Kubłarka abo druha wosoba rymy z džěčimi hišće raz přeńdže.

→ staršich sensibilizować za předčitanje

Zakład za wuspěšne spěchowanje čitanja je dobre zhromadne džěło ze staršimi, dokelž wotwisuje wuspěch pedagogiskeho džěła w pěstowarni sylnje wot přistupa k čitanju w swójbje. Starši móhli džěło pěstowarki z tym podpěrać, zo swojim džěćom doma prawidłownje předčitaja a sami husto knihi čitaja abo so z nimi zaběraja. Idealnje by było, jeli su někotři starši zwólniwi, džěćom w pěstowarni předčitać.

Paslenka: myški z kamjenja

Pokiwy, kotrež móžeće staršim do ruki dać, namakaće na stronomaj 6 a 7

Lubi starši,

džěcom hižo w pěstowarskej starobje předčitač je dobry zakład, zo by so jim wjeselo nad knihami posředkowało. Ze zastupom do šule je čítanje za kóžde džěco njeparujomne a njewobeńdzomne. Ale tež za mlódsze džěci je wunošne, so z knihami zaběrać: Předčítanje spěchuje jich zaznawanje, koncentraciju a kreatiwitu. Nimo toho narěča džěcom přiměrjene stawizny začuća a su příklad za socialne zadžerženje.

Hdy a kak móžeće jako starši předčitač? Prašejće so, hdže Wy najradšo čitaće: we ložu, na kawči abo na zahrodže we wisatej maće? Tuž namakajće sej tež k čítanju ze swojim džěscóm přitulny a měrny blečk. Ale tež po puću, w čakarni abo w dowolu so derje čita.

Čítajće swojemu džěscú prawidłownje z knihow, tež hdyž to hižo same móže. Njebojće so, zo móhli z předčítanjem přehnować – toho njemóže ženje přewjele być. Doporučujemy předčítanje jako wšědny ritual, na příklad prjedy hač Waše džěco do loža dže.

Při wuběranju knihi móžeće wězo swoje džěco poradžować. Ale přewostajće rozsud wo knize swojemu džěscú, tež hdyž chce sej 100. raz samsnu wobhladać. Wužiwajće knihu a mjezyprašnja swojeho džěsća, zo byšće z nim do rozmołwy přišli.

Ze wšitkimi zmysłami wuknyć rěka, z wutrobu a zahoritoscú při wěcy być. Tohodla njebojće so rymow, spěwow abo wólbernosćow.

Zrozumće so jako čitanski partner a nic jako učer.

Je Was Waše džěco při čítanju »lepito?« Čim lěpje! A byrnjež to telewizny program abo warjenski recept był.

Pokažće swojemu džěscú swět knihow a dajće je w nim čušlič, hač w kniharni abo bibliotece. Snadž so Wašemu džěscú jedna abo druha kniha zalubi, kotruž móžeće jemu potom darić (dać). K tomu hodži so tež mała knižna polca!

»Das Land des Lesens ist ein geheimnisvoller, unendlicher Erdteil ...«

(Erich Kästner)

Liebe Eltern,

um Ihrem Kind die Freude am Lesen näher zu bringen, ist besonders im Kindergartenalter das Vorlesen bestens geeignet. Ab dem Schuleintritt ist Lesen für jedes Kind unabdingbar. Aber auch für jüngere Kinder ist die Beschäftigung mit Büchern gewinnbringend: Das Vorlesen fördert die Wahrnehmung, die Konzentration und die Kreativität. Außerdem sprechen kindgerechte Geschichten die Gefühle an und geben Beispiele für soziales Verhalten.

Wann und wie kann vorgelesen werden? Fragen Sie sich, wo Sie am liebsten lesen: im Bett, auf der Couch oder im Garten in der Hängematte? Dann suchen Sie auch zum Lesen mit Ihrem Kind einen gemütlichen und ruhigen Ort auf. Doch auch unterwegs, im Wartezimmer oder im Urlaub lässt sich gut vorlesen.

Lesen Sie regelmäßig vor, auch wenn Ihr Kind schon lesen kann – gerne auch als tägliches Ritual beim Zubettgehen. Zu viel Vorlesen gibt es nicht.

Bei der Buchauswahl können Sie beraten, aber lassen Sie Ihr Kind das Buch auswählen, auch wenn es zum 100. Mal dasselbe anschauen möchte. Nutzen Sie das Buch als Medium, um mit Ihrem Kind ins Gespräch zu kommen, und nehmen Sie Zwischenfragen als Anregung wahr.

Mit allen Sinnen zu lernen bedeutet, auch mit dem Herzen dabei zu sein und Spaß zu haben. Deshalb scheuen Sie sich nicht vor Reimen, Liedern oder Albernheiten.

Verstehen Sie sich als Lesepartner und nicht als Lehrer.

Sie haben sich selbst beim Lesen »erwischen« lassen? Umso besser! Und sei es das Fernsehprogramm oder ein Kochrezept.

Zeigen Sie Ihrem Kind die Welt der Bücher und lassen Sie es darin stöbern, ob in einer Buchhandlung oder Bibliothek. Vielleicht gefällt Ihrem Kind ja eines, welches Sie ihm dann schenken (lassen) können. Dazu passt auch ein kleines Bücherregal!

→ rymovać a zložkovać

Džěci so z rymami (hlej stawiznu z rěčnymi zmylkami str. 5) zaběraja a zwučuja intensiwnje słuchanje na zwuki a jich předžětanje. Za to su wobrazy z rymowymi porikami trěbne. Tute dyrbja so kopěrować a laminěrować. Za hru hodža so rymowe poriki kaž bar/barik – dar/darik; štom – dom; ruka – łuka. Dalše rymowe poriki a wobrazy su na přikład w »Mojim pisanim zwučowanskim zešiwku« na stronje 5.

wšelake warianty hry:

- Hra hraje so kaž memory, hdžež ma džěco rymowe poriki namakać a pomjenować.
- Kartki leža zawodžěte na blidže a džěco čehnje jednu kartu z wobrazom. Potom mjenuje substantiw a móžne so rymowace słowo.
- Džěco namaka rymowe poriki a kleska zložki (ba-rik).
- Džěco namaka rymowe poriki a wuměni zložki (rik-ba).

RĚČNY CENTRUM
SPRACHZENTRUM

WITAJ

Zo by so lěpje čitało, wužiwamy we wěstych padach jenož žónske pomjenowanja, na př. kubtarka. So wě, zo su tež přeco mužojo wotpowědneho powołanskeho stawa měnjeni.

Lutki – 13. lětnik

Z personelných a financielnych přičin wuchadža lětsa jenož 3 króć wob lěto.

cyłkowne zhotowjenje: Domowina – Zwjazk Łužiskich Serbow z.t.,
Rěčny centrum WITAJ

hlowna zamołwita: Weronika Butendeichowa
foće: RCW (titul, str. 5)

ilustracije: Kirsten Höcker (str. 8); Günter Wongel (str. 2)

Rěčny centrum WITAJ, Póstowe naměsto 2, 02625 Budyšin,

telefon: (0 35 91) 55 04 00, e-mail: witaj-bautzen@sorben.com